

les persones; certament l'ús originari degué ser amb el matís pejoratiu, que aHudeix, sigui materialment o en termes metafòrics, a la idea de 'boca bestial'; sigui concretament, implicant que una persona es comporta bestialment; o amb animal barroeria: «si dons no co-neixia la persona a qui ho comana ésser santa e apro- vada, la persona qui aitals comandes pren quart-se, per bona que sia, que no hi caiga o hi dó pel morro». Eix. (Reg., NCl., 90.27). *Morros* pl. 'aires severes, de repte': «ab *morros* e broncs e *mermolaments* de la mul- ler, donà fi al seu enamorament», *Decam.* ix, § 5, 531.3f. (trad. «molestato et afflitto da rimbrotti della sua moglie»).

El matís de bestialitat es va atenuant quan s'aplica a la boca d'un pecador piadós que erra sense haver deixat les bones intencions: «Desraïga de la mia len- gua la malvada costum de jutjar; hoc e la leugeria de mentir e la malvada abundància de parlar; refrena, Senyor meu, los meus *morros* de tota follia e de tota falsia; sana e guareix --- la mia vanitat», Boliver (*Ex- citatori*, NCl., 193); o els d'una dona en la flor de l'edat, tot i pecadora: «Eva --- / puys fon primera, / ella, parlara, / primer menjà / e menejà / la lengua y *morros*: / restaren forros / a ser lenguda»; la seva dona «espiava / --- / les averies / de sa persona» i «ab cert vermell, / tret d'escudelles, / *morros* e celles / s'empeguntava», JRoig (*Spill*, 10423, 2531). Més tard, en els autors de les terres del Migjorn, s'accentua més la tendència a generalitzar l'aplicació, quan veiem que poetes moralistes ho diuen també d'homes potser im- perfectes però de sana intenció: «Ès el món trist, confús y miserable, / y ns va continuadament fent guer- ra, / que per fer-nos anar *morro* per terra / s'és unit ab la carn y lo diable», Ant. de Verí, a. 1623 (JMBover, *BiEscrBal.* II, 497, IX-3-1).

En definitiva van anar quedant les línies d'avui: en el Princ. LLAVI com a terme d'ús general, en el País Val. i les Illes quasi només *morro*: bastarà remetre a aquell art. per a més precisió; no diuen, per exemple, altra cosa els segadors de Lluçmajor (*BDLC* XIV, 210); «es dones sempre són lo mateix --- és custió de la ves- timenta --- hui en dos brochaes de almànguina en es *morros*, y quatre retalls, ya estan aviaes», *Cany.*, 111.

El mot resta en ús vigorós pertot arreu, fins als extrems límits Nord de la llengua, però reservat, si es tracta de persona, a l'ús deliberadament brutal: «*mā fūti dā mūr̄s*» (quan hi ha glaç, si no fa el cap viu) deia el meu muntanyenc capcinès, dels Angles —for- ma apocopa exclusivament del Capcir dins la nostra llengua—, 1960; i en to normal, només de les bèsties: «lo *morro* del peix: rostrum» en el gironí OPou (*ThPu.*, 67); «--- y bestiar ovira, / com en olla bullenta, pu- jant y devallant, / a prop d'alguna fera marina que'ls estira, / *morro* y unglots ganxosos, bermells de sanc mostrant», *Ail.* de 1867 (vi, 64d). *Morro* en singular, notem-ho, no *morros*, car es tracta del concepte global, unitari (= fr. *museau*, cast. *hocico*, angl. *snout*), car m'he assegurat, per tot el Princ., que, parlant del porc o el senglar etc., no diuen altra cosa que *al mōru*, *lo mōro* (Montnegre, Serra de Taga, Cardós i Vall Ferre-

ra etc., 1960, 1930, 1932s.).

Aquest estat de la major part del domini català poc difereix dels fets occitans, com ens els mostren els tex- tos encara millor, i amb més valor fidedigne, que els lèxics, sense que la diferència sigui més que en la ter- minació, que allà és quasi pertot del tipus *morre* (amb una -e que l'aparta força generalment de la solució oc- citana *fer* FERRUM, *car* CARRUM etc.). El de la bèstia: «Em' un lengau escumejaire / lipant, tout en cour- rènt, soun *mourre* ensaunousi» veiem rodant el vacum de la Crau i la Camarga en *Mireio* (IV, 62.7); com a expressió brutal d'abast general i ja en clàssics del se- gle XIII: «c'om la vengués a corre: / ab tant fer-si tal sus el *mo<r>re* / que-l sancz n'issí totz vius e clars / ---» (es ferí tal cop sobre la boca que ---), *Jau- fré* (v. 8686); i el der. adj. *morrut*: el nan té «lauras es- pe<s>sas e *mo<r>rudas* / e las dentz grossas e cre- gudas ['crescudes'] / e-ls guinós loncs» (ib., v. 1395).

Hi ha, així mateix, l'aplicació toponímica, que Mis- tral ens explica, en nota a propòsit de *moure* «mame- lon», en cant I de *Calendau* (p. 46).³ I és sabut que hom sol explicar el *morre* 'morrot rocós' del francès: antillà [1752, Schmidt, *BbZRPb.* LIV, 165, B. de Saint Pierre] com una lleu deformació que el lleng. colonial ha infigit a aquest manlleu occitano-hisp. (amb proba- ble contaminació de *borne* 'pedró de límits').

En la llengua d'oc el mot és freqüent des de la fi del S. XII (Torcafol), i si bé el *TdF* assenyala la va- riant *mour* en punts de Gascunya, Llgd. i Llemosí, cosa certa, això no vol dir que hi sigui ni general ni tan sols predominant, ni *morre* específicament proven- çal: acabem de veure *morre* assegurat sòlidament per les rimes en el *Jaufré*, que és llenguadocià de ben lluny del Roine, ben antic i clàssic.

El nostre mot és també de les llengües hispàniques més occidentals; però aquí la diferència en vitalitat en- vist el català és molt gran, i ja comença amb el castellà, on no n'hi ha notícia fins prop de 1600, de primer només amb el sentit topogràfic; l'acc. «el bezo, espe- cialmente grueso y sobresaliente, de los labios» no consta fins al *DAut.*, 1732; i es troba en algunes fonts de llenguatge baix o germanesc, fent-li costat *morra* «parte superior y redonda de la cabeza» [princ. se- gle XVI], que té netament aquest caràcter. El portu- guès *mōrro* no coneix altra acc. que «monte não mui alto», en particular com a terme de navegació, molt documentat en els Ss. XVI i XVII, des de 1541.

A França l'àrea del mot penetra en els dialectes d'Oïl fins a la línia Gironda-Vosges. A Itàlia trobem per una banda el genov. *mūro* «ceffo, muso del cane, del porco ecc.», «per ischerzo anche il volto dell'uomo», «segno di crucio che apparisce nel volto, allun- gandolo per isdegno o per aversione» (amb vocalis- me ü coincident amb el vigatà *murro*); després manca en els parlats intermedis, però reapareix per una ban- da en el sard *murru* 'el morro d'una bèstia', i per l'al- tra en el sic. *murra* 'penya elevada', romà merid. *morra* 'roca', i *Morro*, *Morra*, *Morrone*, és nom propi de mun- tanyes freqüent a la Campània i els Abruzzi (Rohlfs, *ZRPb.* XLVI, 164); pel que fa al piem., lomb. ant. i